

Nikola Dogan

U POTRAZI ZA BOGOM - Kršćanin u postmodernom vremenu

(Studia Diakovensia 5) Dakovo 2003, 447 str.

1. Dr. Nikola Dogan (r. 1944), svećenik đakovačke i srijemske biskupije, dugogodišnji profesor fundamentalne teologije na Teologiji u Đakovu i predavač na postdiplomskom studiju KBF-a u Zagrebu, prikupio je materijale s područja kojim se dugo bavi, te ih priredio kao knjigu pod naslovom *U potrazi za Bogom. Kršćanin u postmodernom vremenu*. Već sam naslov, koliko je izazovan za čitatelja, toliko je zahtjevan za samog autora. Odmah na početku smijemo ustvrditi kako je autor, u okvirima koje se sam postavio (a to su okviri klasičnog područja kršćanskog temeljnog bogoslovlja, jasno u kontekstu suvremenog svijeta i njegovih problema), na taj izazov vrlo uspješno i odgovorio.

Gledom na *naslov i podnaslov*, autor polazi od nedvojbene činjenice da je čovjek religiozno biće, čija se religioznost očituje, među ostalim, i u neprestanoj potrazi za uporištem vlastitog života. Stoga je potraga za Bogom aktivnost čovjeka, tražitelja. K tome, podnaslov upućuje na konkretne uvjete u kojima se to traženje odvija, a to su vrijeme i uvjeti postmoderne. Da bi te uvjete detaljno razložio i protumačio njihove posljedice, autor se je uputio izdaljega. Prva polovica knjige tako obrađuje predmodernu i modernu, a druga polovica postmodernu – kao vrijeme relativizma, te izazove postmoderne za kršćanina i kršćanstvo. Pogledajmo, dakle, ukratko sadržaj ove knjige.

2. Nakon *uvoda*, u kojem objašnjava razloge pisanja knjige u ovakvom obliku, nalazi se *Sadržaj* (čini mi se da mu je to neprikladno mjesto, jer ga ovako svaki put treba tražiti u knjizi, a daleko bi zgodnije i praktičnije bilo da se nalazi na kraju). Potom slijedi *I. DIO: PREDMODERNA I OBJEKTIVIZAM*, koji je podijeljen na četiri poglavlja: *Osnovno značenje pojma religija* (str. 23-41); *Sveto -*

središte religije (str. 43-68); *Očitovanje svetoga* (str. 69-95); *Čovjek i sveto* (str. 97-117). Osnovna nit koja se kroz ova četiri poglavlja provlači je fenomenološko određenje religije i svetoga. Stoga je ispravno izabran i sam naslov koji upućuje na nastojanje oko objektivnog dohvaćanja religijske stvarnosti. Odnosno, veli autor, «započeli smo analizom najizvornijih religijskih formi, zatim smo pokušali studirati središnju kategoriju svake religije – *sveto*. Analizirali smo u tom kontekstu posebno načine na koje *homo religiosus* očituje svoje religiozno biće i svoju religioznost. Ipak, u cijeloj toj studijskoj analizi religioznog fenomena posebno mjesto zauzima teologija religioznosti. Ona za nas predstavlja i najvažniji dio ovog studija» (str. 114). Taj teološki dio usredotočen je, u stvari, na osnovne elemente teološke antropologije, specifično kroz analizu najdubljih relacija međuljudskih odnosa što kulminiraju u ljubavi, a koja je temeljna teološko-antropološka kategorija.

3. U nastavku, slijedeći razvoj filozofsko-teološko-religijskih razmišljanjanazapadu, poglavitu dvadesetom stoljeću, autor izlaže *II. DIO: MODERNA I SUBJEKTIVIZAM*. Raskid s prošlošću, industrijalizacija, urbanizacija i sekularizacija dovode do desakralizacije, koja pak vodi na rub s kojega je lako sunovratiti se u ateizam i nihilizam. I ovdje nas autor, kroz četiri teme / poglavlja vodi od začetaka moderne do njezine izgubljenosti: *Identitet modernosti* (str. 121-145); *Moderna i vrijeme desakralizacije* (str. 147-164); *Moderna i ateizam* (str. 165-194); *Moderna i nihilizam* (str. 195-217). Svako od ovih poglavlja u stvari je prilično zaokružena analiza jednog od fenomena moderne, koji je osobit ali i nerastavljiv od cjeline. Da je tako može kao ilustracija poslužiti upravo tekst u kojem autor kroz nihilizam Fridricha Nietzsche-a ocrtava posljedice modernog subjektivizma. «U čitavom tom procesu sekularizacije i sekularizma, ateizacije i ateizma najavljuje se novo vrijeme, koje je po svojem ustroju i naravi vrhunac i kruna svih procesa u kojima je moderna malo po malo razarala klasično i predmodernu razdoblje. U konačnici, kao plod svih racionalističkih analiza, zaključaka i postavki moderne, nalazi se nihilizam. I kad se u stvarnosti više ne uvažava i ne prepoznaje nikakva viša metafizička zbilja, tada dolazi vrijeme u kojemu se spoznaje da je temelj i osnova čitave stvarnosti *nihil*, ništa. Nihilizam je vrhunac svih modernističkih procesa koji, na koncu, sve što postoji proglašava neutemeljenim i besmislenim» (str. 194).

4. Dok je oznaka predmoderne objektivizam, a moderne subjektivizam, autor je kao oznaku postmoderne izabrao

relativizam, te je tako i naslovio *III. DIO: POSTMODERNA I RELATIVIZAM*. (Možda bi se čak moglo napisati postmoderna = relativizam). Ovaj dio je nadasve zanimljiv onima koji traže filozofske korijene postmoderne misli. U uvodnom poglavlju *Osnove postmoderne* (str. 221-243), autor podržava ideju kako je kraj moderne jasno uočljiv već u misli Marina Heideggera (i njegovu tumačenju odnosa bitka i vremena). Nakon dekonstrukcije onto-teologije, nužno slijede *Kritika uma prosvjetiteljstva* (str. 245-274) koju su u praksi započeli M. Horkheimer i Th. Adorno, a kraju priveli J.-F. Lyotard i G. Vattimo, te *Dekonstrukcija metafizike* (str. 275-301) J. Derrida, koja je širom otvorila vrata najraznovrsnijim religioznim idejama i potrazi za svakovrsnim religijskim iskustvima New Age-a. *Novi procesi u postmodernoj* (str. 303-321), ilustracija su onoga što nam se upravo događa: amerikanizacija i globalizacija svijeta, izmješanost znanstvenog i mističkog, etički relativizam i novi oblici religioznosti, gubitak oslonca i zanemarivanje teologije. I eto nas, religijski, pred apsurdnom situacijom: Odjednom se je sveto opet našlo u središtu, ali mu više nema tko odrediti pravi smisao! I tu se, veli autor, otvara «izazov i mogućnost za religioznu, pravu kršćansku misao o čovjeku, svijetu i bogu. Upravo postmoderna pokazuje snažan potencijal da se iz iskustva modernoga svijeta, s kojim je prekinut životni odnos, sada ostvari novi život religioznosti i religije» (str. 320).

5. Upravo to je zadaća koju autor stavlja pred sebe u *IV DIJELU: KRŠĆANSTVO U POSTMODERNOM VREMENU*. Moglo bi se reći da je to pokušaj jednog nacrtu fundamentalne teologije za današnje vrijeme. I ona je podijeljena u četiri poglavlja: Prva dva su analitička: *Temelji kršćanstva* (str. 325-352), u smislu objave Božje istine o čovjeku u Isusu Kristu; te *Čovjek u potrazi za smislom* (353-375), gledom na mogućnost pronalaska smisla kroz odnos prema Bogu i bližnjemu. Druga dva su u osnovi sintetička: *Suvremena antropologija* (str. 377-399), koja govori o suvremenoj (postkoncilskoj) kršćanskoj antropologiji, usredotočenoj na slobodu, dijalog i vrednote, te *Kršćanin u postmodernom svijetu* (str. 401-424), u kojem autor želi uputiti na neke naznake koje omogućuju korak naprijed, korak prema «pronalasku Boga». Možda je zgodno citirati par zaključnih autorovih misli: «Budućnost kršćanstva u postmodernom vremenu ovisna je o ispravno shvaćenoj biti kršćanstva. Kršćanstvo je civilizacija ljubavi, ono je u biti bitka i čovjekova bića... Upravo jer svakodnevno i uvijek

traži ljubav, čovjek ukazuje na svoju narav koja traži Boga ... U tome traženju nalazi se njegova kršćanska snaga, nada i ponuda i u postmodernom vremenu» (str. 423-424).

6. Na kraju nam je iznijeti i nekoliko vlastitih utisaka. Ponajprije, mada posve znanstvena, knjiga se vrlo lagano čita jer je pisana ugodnim stilom i jasnim jezičnim izričajima. Nedvojbena je autorova upućenost u materiju o kojoj piše, što se vidi također i iz obilja literature koja je donesena na kraju djela (str. 425-447). Očito je da je to plod dugogodišnjeg bavljenja ovom problematikom. Korisno je također upozoriti, da je bez većih poteškoća moguće čitanje po dijelovima, te da ova knjiga može poslužiti onima koji se zanimaju da pojedine segmente predmoderne, moderne ili postmoderne.

Ipak, ne bi bilo pošteno završiti ovaj prikaz bez nekoliko upozorenja. Ne radi se o kritici samog rada, nego o prisutnim ograničenjima, o kojima ipak treba povesti računa (da netko ne bi očekivao više od onoga što je objektivno moguće u njoj naći). Doista, kako reći za knjigu od 447 stranica da je u njoj obrađen tek jedan (manji) dio problematike koju sugerira naslov? A doista je tako. Naime, ovdje se nalazimo pred problematikom ljudskog traženja Boga, i to ponajviše pod filozofsko teološkim vidom. I taj dio je dobro obrađen. Dapače ponegdje i zaista izvrsno. Ali, upravo nas postmoderna neprestano upozorava da to nije sve. Čak nam veli da može postati problem ako se zaustavimo na filozofsko-teološkoj stepenici. Autor je izložio filozofijske korijene i podloge postmoderne, njene sadašnji filozofijske temelje i implikacije za filozofiju i teologiju. Ostaju, međutim još brojna područja, na kojima se također odvija *potraga za Bogom*: područja poetike, umjetnosti, prirodnih, antropoloških i društvenih znanosti. Za poželjeti je da se u nizu *Diakovensia* nastavi «potraga za Bogom», i na ovim, ne manje značajnim područjima.

7. Međutim, kao zaključak, valja istaknuti najvažniju činjenicu, na koju dr. Nikola Dogan jasno upućuje: *Ma na koji način i ma u kojem vremenu i uvjetima, naša potraga za Bogom nije drugo do li potraga za samom ljubavlju. I u tome se krije tajna*. Hvala mu što je ovom, za neupućene možda i zahtjevnom, a za teologe vrlo zgodnom i korisnom knjigom, upravo na tu istinu upozorio.

Ante Mateljan